

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No2

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, fevral.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikrarov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	40
Faxriddinov Temur Faxriddin o'g'li	
TEMIR YO'L YO'LLARINI TA'MIRLASH KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	46
Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	51
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BUDJET OCHIQLIGINI TA'MINLASH BO'YICHA QONUNCHILIK BAZASINING EVOLYUTSIYASI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	55
Mamanov Alisher Umbarovich	
ENERGETIKA TARMOG'I KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'LLARI.....	60
Xamdamova Gavxar Absamatovna	
SMART UNIVERSITET MODELINING XALQARO TAJRIBASI VA UNI YANGI O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIGA MOSLASHTIRISH MASALALARI.....	65
Saloxiddinova Sitora Baxodir qizi	
IJTIMOIIY OBYEKTlarda QURILISH XIZMATLARINI MOLiyALASHTIRISHNING NAZARIY – ASOSIY TAMOIYILLARI.....	68
Gapparov Azim Qayumovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING ISHLAB CHIQRISH FAOLIYATIGA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI JORIY ETISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH.....	72
Zaripov Shoxboz Alijon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA IJTIMOIIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	75
Kolmatova Asila Menglimurod qizi	
РОЛЬ GREEN BONDS В МЕЖДУНАРОДНОЙ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	81
Н.Т. Бекназарова	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK BOSHQARUV VA AUDIT.....	86
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
NORASMIY IQTISODIYOTNING MAVJUDLIGINING NAZARIY MASALALARI VA UNI ANIQLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI.....	93
Alimardonov G'ayratjon Nuraliyevich	
DIGITAL TWIN-BASED DECISION SUPPORT FOR COST OPTIMIZATION AND RISK MANAGEMENT IN INFRASTRUCTURE SYSTEMS.....	99
Nelyufar Umarovna Dadabayeva	
PAXTA BO'LAKCHASINING OG'MA TO'RLI YUZA SIRTI BO'YLAB HAVO OQIMI TA'SIRIDAGI HARAKATINING MATEMATIK MODELI.....	108
Karimov Abdusamat	
АДАПТИВНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ К ВНЕШНИМ РИСКАМ И ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИМ ТЕНДЕНЦИЯМ.....	115
Бабаджанов Шухрат Атахмович	
“TIBBIYOT BOZORINING UZLUKSIZ RIVOJLANISHI UCHUN MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH YONDASHUVLARI”.....	120
Abdumalikov Shoxjahon Jaloliddin o'g'li	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIDAGI ROLI VA BANDLIKKA TA'SIRI.....	124
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	

XORAZM VILOYATIDA ETNOGRAFIK TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING AHAMIYATI	129
Ro'zimatova Shaxlo Baltaboy qizi	
THE FEAR OF MISSING OUT (FOMO) EFFECT IN ADVERTISING AND ITS NEUROPSYCHOLOGICAL IMPACT ON IMPULSE BUYING	134
Negmatov Nodir Nozimovich	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING ASOSIY IQTISODIY KO'RSATKICHLARI VA TENDENSIYALARI TAHLILI.....	139
Aytiyeva Sevara	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI.....	149
Abdullayeva Matluba Nematovna, Nuriddinov Kamoliddin Faxriddin o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	155
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
POPULATION IMPACT ON CONSUMER CULTURE AND NATIONAL ECONOMIC GROWTH.....	160
Rustamov Sherov Oblokulovich	
AVTOTRANSPORT KORXONALARINING IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI VA ULARNI YAXSHILASHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	164
Laylo Akbarova, Komolov Adxam Dilshod o'g'li	
MODELING THE DIFFUSION OF DIGITAL BANKING ADOPTION IN UZBEKISTAN: EVIDENCE FROM TBC BANK USING THE BASS DIFFUSION MODEL AND A HYBRID REGRESSION APPROACH	169
Feruza Nabieva	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK XARAJATLARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH VA BAHOLASH	176
Rabbimov Elbek Abdulloyevich, G'afforov Ilhom Ilyosjonovich, Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
O'ZBEKISTONNING YANGI BOZORLARGA CHIQUISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING INTEGRALLASHGAN MODEL.....	183
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-KONSEPTUAL ASOSLANISHI.....	188
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATINI OSHIRISH VA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	194
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
SANOAT KORXONALARI TUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI	198
Jabborov Elbek Erkin o'g'li	
SOLIQ STAVKALARINI TABAQALASHTIRISHNING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	202
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
MINTAQALAR IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI TAFOVUTLARNI KAMAYTIRISHNI TA'MINLASHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	208
Egamov Temur Muzaffarovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLYAVIY RAG'BATLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	213
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XIZMATLAR SOHASINING O'RNI VA OBYEKTIV ZARURLIGI.....	217
Achilova Firuza Kurbanovna	
INVESTITSIYALARNI JALB ETISH ORQALI MAXSUS IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	222
Ergashev Olim	

KICHIK BIZNES INNOVATSION FAOLIYATINING RIVOJLANISHIDAGI ASOSIY TENDENSIYALAR	227
Amirov Zubaydulla Toir o'g'li	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA YOSHLAR TADBIRKORLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	233
Isakjanova Saboxat Muhamedovna	
KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA AKSIYADORLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	238
Xakimov Uchkun Xamitovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MILLIY MAKROIQTISODIY SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	242
Mardanova Ra'no Isakovna	
XUSUSIY VA DAVLAT SHIFOXONALARI UCHUN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI QIYOSIY TAHLIL	246
Yakubov Temur G'anibekovich	
RAQAMLI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA RESURS SAMARADORLIGI VA IQTISODIY NATIJADORLIK MODELI	250
Ziyodullayev Qahramon	
"MILLIY TURIZM SITUATSION-MONITORING MARKAZI" VA "YASHIL TUROPERATORLAR" FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI	254
Toshev Akmal Salimovich	
RISK-MENEJMENT VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O'ZARO BOG'LIQLIGINING KONSEPTUAL MODELINI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	261
Madaminov Bekzod Allayarovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT: BAHOLASH METODOLOGIYASI, DINAMIKASI VA QISQARTIRISH ISTIQBOLLARI (1996 – 2026-YILLAR TAHLILI)	266
Djumanova Rano Fayzullayevna	
OLIY TA'LIM SIFATINI BAHOLASHDA MAJMUALI DIAGNOSTIK MODELNING AMAL QILISH XUSUSIYATLARI	272
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	278
Vafiyev Raxim Xalimjonovich	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	282
Nigora Nurmatova	
BANK SEKTORINING INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISHDAGI STRATEGIK O'RNI	287
Abdumavlonov Abdumutal Abdumajid o'g'li	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI MOLIYAVIY INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	291
Allabergenova Nilufar Shermetovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA TA'MINOTLI YIRIK KREDITLAR ASOSIDA QIMMATLI QOG'OZLAR CHIQRISH ORQALI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI	298
Ahmedov Akbarali Sultonmurodovich	
"MINTAQA SANOATI SALOHİYATIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI"	306
Abdinazarov Xusan Shaymanovich	
BUDJET TASHKILOTLARI FAOLIYATIDA MAJBURIYATLAR: MAZMUNI, TURLARI VA TARKIBI	309
Jabbarova Charos Aminovna	
ATROF-MUHIT VA EKOLOGIK IQTISODIYOT: TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH	316
Alikulov Samar Abdirashidovich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASI RIVOJLANISHIDA FORSAYT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	322
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
АНАЛИЗ ДЕБИТОРСКОЙ И КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА	329
Камолова Феруза Кахрамоновна	

TASHQI QARZNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI: QARZ BARQARORLIGINI BAHOLASH MODELLARI ASOSIDA O'ZBEKISTON MISOLIDA TAHLIL	333
Oliyoyrova Kumushoy Ahmad qizi, Tashmuxeamedova Yayra Atxamovna	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLARNI TARTIBGA SOLISHNING TAHLILI	339
Kudiyarov Kishibay Ramatullaevich	
KORXONALAR FAOLIYATINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ TAJIRIBASI	343
Iminova Nargizaxon Akramovna	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI BOSHQARISHDA RISKLAR VA RISK-MENEJMENTNING O'RNI	350
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA HISOBOTINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	354
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Xasanboyeva Muyassar Ubaydullayevna	
XUSUSIY KORXONALARDA KADRLAR MENEJMENTI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	358
Alimova Dildora Damirovna	
BANK TRANSFORMATSIYASI TUSHUNCHASI VA UNING MENEJMENTDAGI O'RNI	363
Rajabov Oybek Panjievich	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT SANOATIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	367
Eshtemirova Anora Norboy qizi	
BOZOR KONYUNKTURASIGA MOS PIYOZ YETISHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	371
Sadikova Shohida Obidqul qizi	
HUDUDLARDA MAISHIY XIZMATLAR SOHASINI KLASTERLASH VA RESURS SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	375
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
XUSUSIY VA KORPORATIV TUZILMALARDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI HAMDA AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISH AMALIYOTI	380
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	
YIRIK VA KICHIK BIZNES O'RTASIDA KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	385
Nasirova Kamola Alimovna	
MOLIYAVIY HISOBOTLARNING QAROR QABUL QILISH JARAYONIDAGI IQTISODIY ROLI	394
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Yahyayeva Ra'no Raximovna	
DIRECTIONS FOR IMPROVING INVESTMENT POLICY IN THE CONDITIONS OF DIGITAL ECONOMY (EXPERIENCE OF UZBEKISTAN)	400
Khatamov Nurbek Achildiyevich, Sharifi Abdul Fatah	
DAVLATNING FISKAL VA MONETAR SIYOSATI UYG'UNLIGINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH	405
Uralov Shavkat Maxramovich	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA BIZNES JARAYONLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	410
Yusubov Muzaffar Alimbayevich	
BANKLARDA RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING MIJOZLAR QONIQLASH DARAJASIGA TA'SIRI	414
Ro'ziboyev Shuxrat Komilovich	
BOJ-TARIF SIYOSATI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-AMALIY YO'NALISHLAR	418
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHDA BOSHQARUV KADRLARINING KOMPETENSIYASI	424
Mahsutaliyev Abdusalom Hasanovich	

ZIYORAT TURIZMIDA DESTINATSIYA VA GEOAXBOROT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	433
Qosimov Jahongir Ro'ziboyevich, Suyunova Nilufar	
YEVROPA DAVLATLARIDAGI KORXONALARDA MOLIVAVIY REJALASHTIRISH AMALIYOTINING TAHLILI VA ULARDAN O'ZBEKISTON MOLIVA TIZIMIDA QO'LLASH MASALALARI	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
TASHKILOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA LOYIHALARINI BOSHQARISH	446
Xasanov Odilxon Kaxxorovich	
O'ZBEKISTON TURIZM SANOATINING XALQARO RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA STRATEGIK MARKETING TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH	450
Kobilova Shozoda Timurovna, Isxakova Sarvar Ayubovna	
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LABOR THEORY: EVOLUTION, CHALLENGES AND FUTURE PROSPECTS	456
Tukhliyev Bakhodir Adinaevich	
ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА ПЕРВОГО ПРИМЕНЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В СИСТЕМЕ УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	460
Астанов Зафар Муродуллаевич	
TA'LIM MUASSASALARIDA O'QITISH SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR PLATFORMALARINI YARATISH VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	466
To'xtamishева Dilrabo Shermonovna	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI	472
Norboyev Sarvar Azodovich	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHDA INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	476
Xatamova Manzura Ochilidiyevna, Safarov Botir Isaq o'g'li	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI	482
To'rayeva Nafisa Odiljonovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISHNING PUL MUOMALASI BARQARORLIGIGA TA'SIRINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	487
Xazratkulov O'ktamjon Xikmatullayevich	
O'ZBEKISTONDA TAKSI XIZMATLARI BOZORIDA INSTITUSIONAL ISLOHOTLARNING IQTISODIY AHAMIYATI	491
Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li	
EKOLOGIK TANGLIK SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA YERLARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH	497
Kudiyarov Aybek Alisherovich	
BANK LIKVIDLIGINI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLAR	502
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
IQTISODIY FAOLIYAT TURLARI BO'YICHA SANOAT ISHLAB CHIQRISH TARKIBIY O'ZGARISHLARNI BAHOLASH	509
Almardanova Farzona Tulkin qizi, Kasimov Azamat Abdurkarimovich	
QUYI AMUDARYO IQTISODIY MINTAQASI CHEGARABO'YI HUDUDLARINING TURISTIK IMKONIYATLARI	515
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
SURXONDARYO VILOYATIDA ULGURJI SAVDO HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH	522
Turotova Sohiba Djumanazarovna	
MINTAQADA INNOVATSION USULDA BALIQ YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	531
Davranov Odil Jumanazarovich	

ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI VA MAHSULOT TANNARXINING BOSHQARUV TAHLILINI AMALGA OSHIRISH USULLARI	538
Xamidova S.Ya.	
STRATEGIES FOR INCREASING COMPETITIVENESS IN DEVELOPING EXPORT ACTIVITIES IN SMALL ENTERPRISES.....	544
Nasridinova Shokhida Taufikovna	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA ILMIY-NAZARIY QARASHLAR	551
To'g'onov Ibroximxo'ja	
XUSUSIY TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY RESURLARINI MUSTAHKAMLASHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	555
Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich	
PENSIYA JAMG'ARMASI DAROMADLARI SHAKLLANISHI MASALALARI.....	562
Sherjonov Doniyor Saparbaevich	
EKSPORT VA VALYUTA OPERATSIYALARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI.....	566
Sobirova Xilola Rustam qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA AHOLI JON BOSHIGA CHAKANA SAVDO AYLANMASI HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH.....	571
Qudratova Shahnoza Shuhrat qizi	
XO'JALIK JAMIYATLARIDA BOSHQARUV ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	579
Valijonov Akmaljon	
XIZMATLAR IQTISODIYOTI VA UNI RIVOJLANISHNING NAZARIY ASOSLARI	584
Abduxoliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMI: HOZIRGI HOLATI, MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	588
Kuvandikov Shuxrat Oblokulovich, Abduxalikova Komila Abduxalikovna	
ИНТЕГРАЦИЯ МЕТОДОВ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ ПО ВИДАМ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (АВС) И ЦЕЛЕВОГО КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ (ТС) КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	595
Киличева Ф.Б.	
GAZ TARMOQLARINI MODERNIZATSIYA QILISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	601
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	
SOLIQ NAZORATI TIZIMI: IQTISODIY MOHIYATI, SHAKLLARI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	606
Donaboyev Dostonbek Xusan o'g'li	
УПРАВЛЕНИЕ ПРИБЫЛЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР РОСТА ЕГО ФИНАНСОВОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ	610
Агзамов Авазхон Талгатович, Алиева Сусанна Сейрановна	
NOBANK KREDIT TASHKIOTLARINING AKTIV OPERATSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	618
Sardor Karimov Boydulla o'g'li	
INVESTITSION JOZIBADORLIKNING IQTISODIY MOHIYATI VA INVESTITSIYA NAZARIYALARI INTEGRATSIYASI	624
Abdullayeva Nilufar Ruslanovna	
QURILISH KORXONALARINI KORPORATIV QIMMATLI QOG'OZLAR ORQALI MOLIYALASHTIRISHNING ILG'OR XORIJ TAJRIBASI VA UNI QO'LLASH YO'NALISHLARI.....	630
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
OPEN BANKING AS A DRIVER OF FINANCIAL INNOVATION AND INCLUSION IN UZBEKISTAN'S BANKING SECTOR.....	637
Kuvatova Oliya Sheraliyevna, Asadbek Ergashov	
TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY SAMARADORLIGINI BOSHQARISH VOSITALARI	642
Sadikov Q.M.	

BOSHQARUV HISOBIDA NARX SHAKLLANISHINING NAZARIY JIHATLARI (TOVAR BOZORIDA USTUN MAVQEGA EGA XO'JALIK SUBYEKTLARI MISOLIDA).....	646
Xaitmetov Elmurat Sidikmatovich	
ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ЭНЕРГОЁМКОСТИ ВВП НА ОСНОВЕ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ	652
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.	
XALQARO LOYIHALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI INTEGRATSIYA YETUKLIGI MODEL VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH METODOLOGIYASI	659
Ne'matova Bonura Umid qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDITNING MOHIYATI, MAQSADI VA ASOSIY VAZIFALARI	664
Mamatqulov Avazbek Axmadaliyevich	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI FAOLIYATIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV ASOSIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH.....	674
Xusanova Gavhar	
MAHALLIY SHAROITDA SUV TEJOVCHI TEXNOLOGIYALARNI KO'P MEZONLI BAHOLASHNING IQTISODIY YO'NALTIRILGAN GIBRID MODEL VA UNING AMALIY QO'LLANILISHI.....	679
Mirzayeva Shaxnoza Mamat qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QUYOSH FOTOELEKTR STANSIYALARINING HOLATI VA O'RNATILGAN QUVVATLARINI TAHLIL QILISH	683
Maxamadiyev Farrux Mirazimovich, Baratov Laziz Suyun o'g'li	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LARNING NAZORATINI TASHKIL QILISH.....	688
Dadaboyev Tulqinjon Yusupjonovich, Dadaboyev Abdurahmon Ne'matjon o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING IQTISODIY OMILLARI VA ZAMONAVIY AHAMIYATI	693
Yusubov Inomjon Ikrom o'g'li	
MOLIYAVIY RESURLARNI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK VA AMALIY JIHATLARI	699
Narzulloyev Behruz Baxtiyor o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARI AMALIYOTI TAHLILI	702
Kazakbayev S.B.	
BOG'DORCHILIK TARMOG'NI RIVOJLANTIRISHDA SUV TEJAMKOR TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	705
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
MHXS ASOSIDA SUG'URTA KOMPANIYALARINING BUGALTERIYA HISOB VA MOLIYAVIY TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH STRATEGIYALARI.....	709
Alimov Baxodir Batirovich	
QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA DAVLATNING IMTIYOZLI MOLIYALASHTIRISH MYEXANIZMLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH	718
Xolmatov Sanjarbek Xojimamatovich	
MAHALLA TIZIMIDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA INKLYUZIV IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH YO'NALISHLARI.....	724
Berkinov Bozorboy Berkinovich	
XALQARO TURIZM BOZORIDA MICE TURIZMINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH JARAYONLARINING NAZARIY ASOSLARI	728
Fayyoza Xalimova Nafasovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA MIJOZLARGA YO'NALTIRILGAN BIZNES JARAYONLARINI TRANSFORMATSIYA QILISH AMALIYOTI.....	733
Azimov Asrorjon Muzaffarjonovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA BANDLIKNI LEGALLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	737
Xalimbetov Farxad Bagibekovich	

TIJORAT BANKLARINING BIZNES EKOTIZIMI MUAMMO VA YECHIMLAR.....	742
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI YALPI HUDUDIIY MAHSULOT XAJMIGA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTISIYALARNING TA'SIRI	749
Sultanov Anvar Abdullaevich	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA QURILISH SANOATINING IQTISODIY HOLATI.....	754
Axmedova Sanobar Ikrom qizi, Davlatov Ahmadjon Anvarbek o'g'li	
DAVLAT XUSUSIY SHERIKCHILIK LOYIHALARIDA VUJUDGA KELADIGAN RISKLARGA QARSHI UZOQ MUDDATLI IQTISODIY STRATEGIYALAR	760
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
MODERN MODELS OF SALES LOGISTICS IN THE SERVICE SECTOR: MARKETING ASPECT AND AREAS FOR IMPROVEMENT	764
Mamatkulova Shaira Djalolovna	
РОЛЬ ПЛАНИРОВАНИЯ И ПРОГНОЗИРОВАНИЯ В СИСТЕМЕ ОРГАНИЗАЦИИ ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	769
Ахмедова Азиза Тохировна, Зайналов Ж.Р.	
ВЫСШАЯ МАТЕМАТИКА КАК ОСНОВА ФИНАНСОВОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ.....	774
Айматова Фарида Хуразовна	
XORIJIY MOLIVAVIY RESURLAR VA ULARNING IQTISODIY O'SISH SIFATINI TA'MINLASHDAGI O'RNII	778
Xomidova Kamola G'olib qizi	
SUG'URTA TASHKILOTLARIDA TO'LOV QOBILIYATINI OSHIRISHGA QARATILGAN ICHKI BOSHQARUV INSTRUMENTLARINI TAKOMILLASHTIRISH	783
Xattabov Murodulla Batirovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	788
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
O'ZBEKISTON QURILISH KORXONALARIDA KORPORATIV-IJTIMOIIY MAS'ULIYAT HOLATI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	795
Murotkosimov Shoxrux Abdusalimovich	
ТЕНДЕНЦИИ ИЗМЕНЕНИЯ ВАЛОВОГО ВНУТРЕННЕГО ПРОДУКТА УЗБЕКИСТАНА ЗА ПОСЛЕДНИЕ ГОДЫ.....	803
Ишонкулова Феруза Асатовна	
CHIQINDILARNI QAYTA ISHLASH JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	808
Sadinov Aziz Ziyadullayevich	
BOJXONA BOSHQARUVIDA RAQAMLASHTIRISHNING XALQARO TAJRIBASI	814
Radjapova Latofat Sardorovna	
MILLIY IQTISODIYOTDA SANOAT KORXONALARI RIVOJLANISHI XUSUSIYATLARI	821
Abdullayeva Madina Kamilovna	
UY-JOY QURILISHI SOHASIGA ESKROU MEXANIZMINI JORIY ETISH ORQALI ULUSHDORLAR MABLAG'LARINI HIMOYA QILISH ISTIQBOLLARI	827
Nigmatov Akbarjon Anvarovich	
TASHQI SAVDO BALANSINI MUVOZANATLASHTIRISH	831
Rahimov Eshmurod Normurodovich, Misliddinov Ikromjon Kamoliddin o'g'li	
DON VA UN MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA MARKETING FAOLIYATINI BOSHQARISHNING YEVRIPA TAJRIBASI	837
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li	
RAQAMLI SUG'URTA (INSURTECH) EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISH VA O'ZBEKISTONDA MOLIVAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING O'ZIGA XOS JIHLATLARI.....	842
Nozimov Eldor Anvarovich	
MAHALLIY RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ASOSIDA IMPORT O'RNINI BOSUVCHI MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISH STRATEGIYASI	847
Sobitova Ra'no Solidjonovna	

XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJ TAJRIBALARI.....	850
Raxmonov Aziz Iskandarovich	
COST ANALYSIS IN FRUIT AND VEGETABLE PROCESSING PLANTS.....	855
Rahmatullayev Mirjalol Khatam ogli	
OLIY TA'LIM XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH TIJORAT SIRINING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	861
Butayev Dilshod Eshbekovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ОБЛАЧНЫЕ БУХГАЛТЕРСКИЕ СИСТЕМЫ: НАДЁЖНОСТЬ ОТЧЁТНОСТИ И КИБЕРБЕЗОПАСНОСТЬ.....	867
Бозорова Озода Рахимовна	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA BANKLARNING CHAKANA KREDITLASH AMALIYOTI TAHLILI	872
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
XALQARO STANDARTLARNI AMALGA OSHIRISH JARAYONIDA AUDITORLAR VA KORXONALAR UCHUN AMALIY TAVSIYALAR.....	877
Ibragimov Azizbek Keldibek o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	882
Akbarov Husniddinjon Mo'ysin o'g'li	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY NATIJALAR TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH	888
Omanov Sanjar Qurbonazar o'g'li	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI SOLIQ IMTIYOZLARI ORQALI MOLIYALASHTIRISHNING AMALDAGI HOLATI.....	894
Usmonov Shavkatjon Shukurovich	
АДАПТАЦИЯ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ В НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ	901
Абилов Эльман Худаверди оглы	
QURILISH SOHASIDA KORPORATIV IJTIMOIIY MAS'ULIYAT: XALQARO TAJRIBA VA QIYOSIY TAHLIL.....	906
Murotkosimov Shoxrux Abdisalimovich	
TADBIRKORNING KREDIT, FOIZ, SOLIQ TO'LOVLARI VA ULARNI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI XUSUSIDA.....	914
Hakimov Odil Arziqulovich	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDI IQTISODIYOTNING REAL SEKTORIGA KIRITILGAN INVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISHNING XUSUSIYATLARI	918
Xoshimov Sobir Murtazayevich	

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA IQTISODIYOTNING REAL SEKTORIGA KIRITILGAN INVESTITSİYALARNI MOLIYALASHTIRISHNING XUSUSIYATLARI

Xoshimov Sobir Murtazayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti,

Iqt. fan. bo'yicha falsafa doktori(PhD)

E-mail: sobirhosimov7@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada rivojlangan mamlakatlar tajribalari asosida iqtisodiyotning real sektoriga, ya'ni asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarni moliyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlarini ochib berishga harakat qilindi. Tadqiqotda asosiy kapitalga investitsiyalarning YAIMdagi ulushi kamaygan davlatlarda global tendentsiyalar, iqtisodiy sharoitlar va iqtisodiy tuzilmaning o'zgarishi ko'proq ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, investitsiyalarning YAIMdagi ulushi ortgan davlatlarda faol davlat investitsiya siyosati, pandemiyadan keyingi tiklanish strategiyasi, kapital intensiv o'sish modeliga o'tish tendentsiyalari aniqlandi. Shuningdek, tadqiqot yakunida tegishli xulosa va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: investment, real investments, venture capital, investment funds, capital market, credit, bonds, government grants, inflation, economic situation.

Abstract. The article attempts to reveal the specific features of financing investments in the real sector of the economy, that is, in fixed capital, based on the experience of developed countries. The study found that in countries where the share of fixed capital investments in GDP has decreased, global trends, economic conditions, and changes in the economic structure have had a greater impact, while in countries where the share of investments in GDP has increased, trends in active state investment policy, post-pandemic recovery strategies, and the transition to a capital-intensive growth model have been identified. The study also provides relevant conclusions and recommendations.

Key words: investment, fixed capital, physical assets, government program, aggregate demand, infrastructure, modernization, marginal efficiency, investment policy.

Аннотация. В статье предпринята попытка выявить специфические особенности финансирования инвестиций в реальный сектор экономики, то есть в основной капитал, на основе опыта развитых стран. Исследование показало, что в странах, где доля инвестиций в основной капитал в ВВП снизилась, большее влияние оказали глобальные тенденции, экономические условия и изменения в экономической структуре, в то время как в странах, где доля инвестиций в ВВП увеличилась, были выявлены тенденции активной государственной инвестиционной политики, стратегии постпандемического восстановления и перехода к капиталоемкой модели роста. Также в исследовании представлены соответствующие выводы и рекомендации.

Ключевые слова: инвестиции, реальные инвестиции, венчурный капитал, инвестиционные фонды, рынок капитала, кредит, облигации, государственные гранты, инфляция, экономическая ситуация.

KIRISH

Hozirgi vaqtda real va moliyaviy investitsiyalar har qanday bozor iqtisodiyotida mavjud bo'lgan investitsiya oqimining asosiy turlari hisoblanadi. Real investitsiyalarning asosiy roli alohida korxonalarning va umuman iqtisodiyotning moddiy-texnik bazasini yaratish, takror ishlab chiqarish va kengaytirishda bo'lganligi sababli, bunday investitsiyalar har qanday kompaniya faoliyatining asosini tashkil qiladi va ko'pgina iqtisodiy sub'ektlar uchun real investitsiyalar investitsiya faoliyatining yagona yo'nalishi hisoblanadi. Real investitsiyalar yangi mahsulot bozorlarini rivojlantirish imkonini beradi va kompaniyaning bozor qiymatining o'sishini ta'minlaydi.

Jahon iqtisodiyotida barqaror o'sishni ta'minlash va ishlab chiqarish salohiyatini oshirishda real sektorga yo'naltirilgan investitsiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. "Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki,

sanoat, qishloq xo'jaligi, transport va energetika sohaslariga kiritilgan investitsiyalar uzoq muddatli iqtisodiy o'sishning moliyaviy poydevorini yaratadi" [1].

Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida kapital bozori rivojlangan bo'lib, bank kreditlari, obligatsiyalar va aksiyalar orqali korxonalarning investitsiya imkoniyatlari kengaytirilgan. Shu bilan birga, "davlat iqtisodiyotga aralashuvi asosan tartibga soluvchi va rag'batlantiruvchi mexanizmlar orqali amalga oshiriladi - masalan, soliq imtiyozlari va subsidiyalar, strategik tarmoqlarni rivojlantirish uchun davlat-xususiy sheriklik loyihalari" [2].

AQShda venchur kapital va xususiy investitsiya fondlari real sektor loyihalari uchun asosiy moliyaviy manba sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, innovatsion texnologiyalar va yuqori qo'shilgan qiymat yaratishga yo'naltirilgan loyihalar davlat dasturlari bilan ham qo'llab-quvvatlanadi. Yaponiya misoli esa davlatning qo'llab-quvvatlovi va korporativ moliyalashtirishning samarali kombinatsiyasi orqali sanoatning modernizatsiyasi va yuqori texnologiyali tarmoqlarini rivojlantirish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Shu munosabat bilan, rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiyotning real sektoriga kiritilgan investitsiyalarni moliyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari, ularning samarali moliyaviy va institutsional mexanizmlari tahlil qilinishi, ilg'or tajribalarni umumlashtirish va rivojlanayotgan mamlakatlarda, xususan, O'zbekiston iqtisodiyotida joriy etish istiqbollari ilmiy asoslash muhimdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI.

Rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiyotning real sektoriga investitsiyalarni moliyalashtirishning asosiy xususiyatlaridan biri - kapital bozorlarining yuqori darajada rivojlanganligi va moliyaviy resurslarni diversifikatsiya qilish imkoniyatidir.

"Rivojlangan mamlakatlar tajribasidan ko'rinishicha, davlat dasturlari va institutsional muhit investitsiyalarning samaradorligini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Institutsional qoidalarining mustahkamligi, transaksion xarajatlarni kamaytirish va moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash imkoni investitsiya faolligini kengaytirishga xizmat qiladi"[3]. Bu jihatdan rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ilg'or tajribalarni o'rganish va ularni milliy iqtisodiyotga integratsiya qilish muhim ahamiyatga ega. Masalan, davlat-xususiy sheriklik, soliq va subsidiya siyosati, strategik tarmoqlarni moliyalashtirish mexanizmlari orqali xususiy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish yo'llari ilmiy tahlil qilishga muhtoj.

Jahon ilmiy tadqiqotlari investitsiyalar moliyalashtirilishida moliyaviy bozorlar, institutsional muhit va davlat mexanizmlari muhim rol o'ynashi haqida fikr yuritadi. "Masalan, OECDning ishlarida real sektorni moliyalashtirish uchun bank kreditlari, obligatsiyalar va kapital bozorlari orqali moliyaviy resurslarning samarali ishlatilishi ta'kidlanadi. Bu analitik hisobotda aytilishicha, moliya tizimining barqarorligi va kreditga kirish imkoniyatlarini kengaytirish real sektorning o'sishi va investitsiya xarajatlarining samaradorligi uchun muhim omillar sanaladi"[4].

Shu o'rinda o'zbek olimlaridan A.Vaxabov, D.G'ozibekov, N.Karimov va SH.Mustafaqulov investitsiyalarning iqtisodiy mohiyati, investitsiya muhitining jozibadorligi bilan bog'liq masalalar, milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishdagi qiyinchiliklar, investitsiya faoliyati va investitsiya salohiyatiga ta'sir qiluvchi omillar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borishgan. Professor N.Karimov shunday deb hisoblaydi: "Yuqori rivojlangan mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, investitsiya faoliyati va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik bir xil emas. Biroq, ular bir-birining ortidan boradi deb hisoblanadi. Iqtisodiy o'sish iqtisodiy faoliyatga bog'liq bo'lganligi sababli, bu o'z navbatida mamlakatning iqtisodiy rivojlanishining har bir aniq bosqichidagi real imkoniyatlarini belgilaydi"[5]. SH.Mustafaqulov investitsiya jozibadorligini oshirish va mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish chora-tadbirlari tizimini ishlab chiqish yo'llarini o'rganib chiqdi. Investitsiya faoliyatiga ta'sir qiluvchi omillarni tahlil qilishiga ko'ra, "Investitsiya faoliyatini tartibga solishda eng muhim va hal qilinishi mumkin bo'lgan masalalardan biri bu hudud bo'ylab xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalarni optimal, bir xil taqsimlashdir. Mintaqalarning tabiiy sharoitlari, u yerda yaratilgan biznes muhiti, adolatli o'rnatilgan ijtimoiy, tashkiliy va boshqaruv tamoyillari, aholining biznes va tadbirkorlikka bo'lgan ishtiyoqi, tavakkalchilikka chidamlilik va ishchi kuchi malakasi, turli institutsional tuzilmalarning mavjudligi va ularning rivojlanishi investitsiya jozibadorligini ko'rsatuvchi muhim omillar qatoriga kiradi"[6].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishi olib borish jarayonida mantiqiy fikrlash, prognozlash, sintez, tizimli yondashuv, tarkibiy va qiyosiy tahlil, iqtisodiy taqqoslash, ilmiy umumlashtirish, statistik hisoblash usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rivojlangan mamlakatlar, jumladan AQSh, Kanada, Buyuk Britaniya va Italiyada asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalarni moliyalashtirish tizimi infratuzilma loyihalarini qo'llabquvvatlash, xususiy

sektorning faol ishtirokini rag'batlantirish va barqaror iqtisodiy o'sishga xizmat qiladigan strategik yo'nalishlar asosida shakllantirilgan. Ushbu mamlakatlarda investitsiya jarayonlari nafaqat kapitalni samarali taqsimlashga, balki uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik, innovatsion rivojlanish va ijtimoiy maqsadlarga erishishga qaratilgan kompleks mexanizm sifatida amalga oshiriladi. Shu tariqa, ularning tajribasi boshqa mamlakatlar, xususan rivojlanayotgan davlatlar uchun asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalarni samarali moliyalashtirish bo'yicha muhim amaliy tavsiyalarni taqdim etadi.

Ushbu davlatlar tajribasida asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalarni moliyalashtirish quyidagicha xususiyatlanadi: birinchidan, strategik maqsadga yo'naltirilganlik, jumladan, investitsiyalar infratuzilma loyihalari, sanoat modernizatsiyasi, energiya va transport tizimlarini rivojlantirish, shuningdek, ijtimoiy sohalarda barqaror o'sishga xizmat qiladigan loyihalarga yo'naltiriladi; ikkinchidan, moliyalashtirish jarayoni davlat resurslari bilan bir qatorda xususiy sektorni jalb qilish asosida tashkil etiladi; uchinchidan, moliyaviy vositalarning kombinatsiyasi, jumladan, investitsiyalar uzoq muddatli kreditlar, obligatsiyalar, davlat grantlari, sug'urta va soliq imtiyozlari orqali moliyalashtiriladi. Shu bilan birga, moliyalashtirish strukturasi loyiha xarajatlarini optimallashtirish va samaradorlikni oshirishga yo'naltiriladi; beshinchidan, barqaror rivojlanish tamoyili, jumladan, loyihalar samaradorligi nafaqat iqtisodiy, balki ekologik va ijtimoiy barqarorlikka ham qaratiladi. Masalan, energiya samaradorligi va yashil texnologiyalarni joriy qilish investitsiya strategiyasining ajralmas qismi hisoblanadi; oltinchidan, nazorat va monitoring tizimi, ya'ni har bir investitsiya loyihasi bosqichma-bosqich nazorat qilinadi, risklar tahlil qilinadi va samaradorlik ko'rsatkichlari muntazam ravishda baholanadi. Bu tizim kapitaldan maksimal darajada foydalanishni ta'minlaydi.

Qo'shma Shtatlardagi amalga oshirilgan investitsiyalarning tarkibida uzoq muddatli tendensiyasida moddiy komponentlar ulushining pasayishi hamda intellektual mulk mahsulotlarining ko'payishi hisoblanadi. 1950-yillarning boshidan boshlab binolar, inshootlar va jihozlarning yalpi ishlab chiqarish investitsiyasidagi umumiy ulushi taxminan 90% dan 67% gacha kamaydi, intellektual mulk mahsulotlari esa 10% dan 33% gacha ko'tarildi. 1980–1990-yillarda intellektual ishlab chiqarishning sezilarli o'sishi va intensiv innovatsiyalarni joriy etish natijasida investitsiya xarajatlarini samarali boshqarish imkonini berdi. Shu tariqa, investitsiyalarda intellektual kapitalning ulushini oshirish iqtisodiy rivojlanish va samaradorlikni yaxshilashga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Umuman olganda, Qo'shma shtatlar davlat tomonidan faol qullab-quvvatlanadigan intensiv rivojlanayotgan investitsiya faoliyatiga ega davlat hisoblanadi. Investitsiya faoliyatining innovatsion iqtisodiy yangilanishi asosan Amerika iqtisodiyotida shtatning fan, texnologiya va investitsiya siyosati maqsadlarini o'zaro bog'liq holda belgilashidan kelib chiqadi. "Ilmiy-texnika siyosatining asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat: - innovatsiyalarni kengaytirish va xususiy sektorning raqobatbardoshligini oshirish uchun qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish; - yangi texnologiyalarni ishlab chiqish, tijoratlashtirish va ulardan foydalanishni rag'batlantirish; - Amerika sanoati va savdosini qo'llab-quvvatlash ushuncha jahon darajasidagi infratuzilmaga sarmoya kiritish; - harbiy va fuqarolik ishlab chiqarishining integratsiyalashuviga ko'maklashish; - tez o'zgaruvchan bilimga asoslangan iqtisodiyotda faol ishtirok eta oladigan jahon darajasidagi ishchi kuchini rivojlantirish" [7].

Shu o'rinda ayrim rivojlangan davlatlar iqtisodiyotida asosiy kapitalga investitsiyalarning mamlakatlar yalpi ichki mahsulotidagi ulushining oxirgi yetti yildagi o'zgarish dinamikasini tahlil qilamiz (1-jadval).

1-jadval. Ayrim rivojlangan mamlakatlarda asosiy kapitalga investitsiyalar miqdori dinamikasi (mlrd.AQSH dollari) [8].

Mamlakatlar	Yillar						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Jahon	22150	22740	22030	23580	24650	25090	25700
YalMda ulushi %	25,4	25,7	25,6	24,0	24,1	23,5	23,1
AQSh	4326,3	4467,8	4333,5	4622,8	4844,01	4905,7	5076,7
YalMda ulushi %	21,1	21,2	20,6	19,8	18,9	17,9	17,6
Germaniya	776,4	773,1	753,5	801,6	786,9	771,7	748,8
YalMda ulushi %	19,1	19,5	19,1	18,4	18,7	16,9	15,9

Yaponiya	1164,2	1164,9	1102,1	1126,8	1129,9	1132,1	1128,7
YalMda ulushi %	23,1	22,7	21,8	22,4	26,5	26,9	28,0
Italiya	362,8	359,4	323,6	415,0	459,7	456,3	457,6
YalMda ulushi %	17,3	17,8	16,9	19,0	21,8	19,7	19,2
Buyuk Britaniya	562,9	571,1	516,2	574,1	581,1	591,5	628,0
YalMda ulushi %	19,4	19,8	18,9	17,9	18,3	17,3	17,0
Frantsiya	572,7	594,0	552,8	592,9	602,9	595,9	568,7
YalMda ulushi %	20,6	21,8	20,9	19,9	21,6	19,5	17,9
Kanada	388,1	387,9	353,3	402,3	428,1	403,6	395,3
YalMda ulushi %	22,5	22,2	21,3	19,9	19,5	18,6	17,6

Yuqorida keltirilgan 1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yisha va AQSH, Germaniya, Buyuk Britaniya, Frantsiya va Kanada davlatlarida asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalarning yalpi ichki mahsulotdagi ulushida 2018–2024-yillarda kamayish tendensiyasi kuzatilgan. Yaponiya va Italiya kabi davlatlarda esa aksinsha o'sish kuzatiladi. Jahon bo'yisha asosiy kapitalga investitsiyalarning dunyo YAIMdagi ulushi 2024-yilda 23,1 foizni tashkil qilib, 2018-yilga nisbatan 2,3 foiz punktga kamaygan. Buning asosiy sabablari sifatida 2019–2020-yillardagi pandemiya, dunyodagi geosiyosiy va geoiqtisodiy xavflar, noaniqliklar, ziddiyatlar va savdo urushlari oqibatida investorlarning kelajakdagi foyda va risklarni hisoblashlari biroz murakkablashdi. Noaniqlik va yuqori risklar vaqtida ko'pchilik transmilliy kompaniyalar yangi loyihalarga investitsiya qilishni avval ko'rmaydilar. Rivojlangan iqtisodiyotlarda asosiy kapitalga investitsiyalarni moliyalashtirishda korporativ kapital ulushining kamayishi ham kuzatildi. Bundan tashqari, investitsiya fondlari orqali jahon bozorlarida sotib olingan asosiy vositalar (mashinalar, qurilish uskunolari va boshqalar) narxlarining nisbatan pasayishi ham ushbu ko'rsatkichlarning pasayishiga olib kelgan. AQSHda asosiy kapitalga investitsiyalarning YAIMdagi ulushi 2024-yilda 17,6 foizni tashkil qilib, 2018-yilga nisbatan 3,5 foiz punktga kamaygan. Bu yillarda AQSHda moddiy kapitalga nisbatan intellektual aktivlarga, axborot texnologiyalari, sof ijtimoiy xizmatlarga ko'proq investitsiya qilingan va ushbu yo'nalish investitsiyalari asosiy kapital investitsiyalarida hisobga olinmagan. Korxona va tashkilotlar ko'proq moliyaviy investitsiyalarga urg'u berishgan. Yevropa mamlakatlari, jumladan, Germaniya davlatida asosiy kapitalga investitsiyalarning YAIMdagi ulushi 2024-yilda 15,9 foizga teng bo'lib, 2018-yilga nisbatan 3,2 foiz punktga kamaygan. Yevropa mamlakatlari sanoat sektorining global raqobatdagi qiyinchiliklari, energetik muammolar, iqtisodiy noaniqlik, siyosiy o'zgarishlar va infratuzilmaning talabga javob bermayotganligi kabi masalalar salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday holat Buyuk Britaniya, Frantsiya va Kanada davlatlariga ham xosdir. Yaponiyada asosiy kapitalga investitsiyalarning YAIMdagi ulushi 2024-yilda 28 foizni tashkil qilib, 2018-yilga nisbatan 4,9 foiz punktga oshgan. Italiyada esa asosiy kapitalga investitsiyalarning YAIMdagi ulushi 2024-yilda 19,2 foizga teng bo'lib, 2018-yilga nisbatan 1,9 foiz punktga oshgan. Italiyada YAIMning sekin o'sganligi va Yaponiyada esa kamayganligi ham asosiy kapitalga investitsiyalarning ulushini oshirgan. Shuningdek, Yaponiyada infratuzilma, raqamli texnologiyalar va yashil iqtisodiyot sohalaridagi investitsiyalar ortgan bo'lib, past foiz stavkali kreditlar va monetar rag'batlantirishlar xususiy sektor investitsiyalarini qo'llab-quvvatlagan. Italiyada ham transport, energetika, raqamlashtirish va sanoat modernizatsiyasiga davlat investitsiyalarining faollashuvi xususiy investitsiyalarni ham qullab-quvvatlagan. Yaponiya va Italiya davlatlaridagi aholining tez qarishi mehnatning avtomatlashishini rag'batlantirib, eskirgan ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga qaratilgan investitsiyalar ko'paygan. Umumiy xulosa qilganda, asosiy kapitalga investitsiyalarning YAIMdagi ulushi kamaygan davlatlarda global tendensiyalar, iqtisodiy sharoitlar va iqtisodiy tuzilmaning o'zgarishi ko'proq ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, investitsiyalarning YAIMdagi ulushi ortgan davlatlarda faol davlat investitsiya siyosati, pandemiya keyingi tiklanish strategiyasi, kapital intensiv o'sish modeliga o'tish va YAIMning nisbatan past o'sish sur'atlari bilan tushuntiriladi.

Quyidagi 2-jadvalda so'nggi yetti yil ichida rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotiga jalb qilingan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimlari keltirilgan. 2020-yilda barsha davlatlardagi investitsiya oqimlarining kamayishi pandemiya oqibatlari bilan asoslanadi (2-jadval).

2-jadval. Rivojlangan davlatlar iqtisodiyotiga jalb qilingan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (mlrd. AQSH dollari) [9]

Mamlakatlar	Yillar						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
AQSh	203,2	230,0	93,4	386,1	316,9	233,1	279,0
YalMda ulushi %	0,98	1,06	0,44	1,63	1,22	0,84	0,95
Singapur	74,4	98,1	71,5	130,9	142,1	135,1	143,5
YalMda ulushi %	19,7	26,0	20,4	30,1	28,5	26,9	26,2
Kanada	37,7	50,5	25,6	61,4	45,8	46,5	64,1
YalMda ulushi %	2,2	2,9	1,5	3,1	2,1	2,2	2,9
Germaniya	67,4	57,2	64,2	74,2	53,3	52,0	5,7
YalMda ulushi %	1,7	1,4	1,6	1,7	1,3	1,1	0,1
Frantsiya	34,8	21,4	11,4	32,7	76,5	42,3	33,7
YalMda ulushi %	1,2	0,8	0,4	1,1	2,7	1,4	1,1
Yaponiya	10,0	13,7	11,8	34,3	34,2	20,8	13,5
YalMda ulushi %	0,2	0,3	0,2	0,7	0,8	0,5	0,3

2024-yilda jahon to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar bozorida 2023-yilga nisbatan -11 foizlik kamayish fonida rivojlangan davlatlarda ham ushbu ko'rsatkich -22 foizga kamaygan. Yevropa davlatlarida ham kamayish kuzatilganligi uchun Germaniya (2024-yilda 2018-yilga qaraganda 61,7 mlrd.AQSH dollariga) va Frantsiyada (2024-yilda 2018-yilga qaraganda 1,1 mlrd.AQSH dollariga) kamayish kuzatilgan. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi AQSH, Kanada va Singapurda esa 2018–2024-yillar oralig'ida o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan. Yaponiyada ushbu investitsiyalar 2024-yilda 2020-yilga nisbatan 3,5 mlrd.AQSH dollariga oshgan bo'lsada, oxirgi ikki yilda keskin kamaygan. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning mamlakat yalpi ichki mahsulotdagi ulushi bo'yisha tahlili shuni ko'rsatadiki, AQSH, Germaniya va Fransiya davlatlarida bu ko'rsatkich o'rtasha 1 foiz atrofida, Kanada davlatida o'rtasha 2,4 foizni, Singapurda esa 2018-yilda bu ko'rsatkich YAIM ning 19,7 foizini tashkil qilgan bo'lsa, 2024-yilga kelib, 6,5 foizga oshib 26,2 foizni tashkil etgan. Ushbu ko'rsatkich Yaponiyada o'rtasha 0,4 foiz atrofida bo'lgan.

Xalqaro tajribadan ma'lumki, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va xalqaro kreditlar oqimi, asosan yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlari kuzatilayotgan hamda yuqori mehnat unumdorligi ko'rsatkichlariga intilayotgan mamlakatlar tomon yo'nalmoqda. Shuning uchun investitsiya jarayonining global sharoitida to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar alohida qiziqish uyg'otadi. Iqtisodiy tizimlarning davom etayotgan globallashuvi sarmoyaviy aloqalar geografiasining kengayishi, ya'ni ularning hududiy kengayishi bilan birga kechadi. Yevropa Ittifoqi zamonaviy dunyodagi eng rivojlangan mintaqaviy integratsiya bloklaridan biri sifatida joylashganligi sababli, boshqa mamlakatlarga global ta'sir ko'rsatadigan va global tendensiyalarning vektorlarini belgilab beradi, shu sababli mazkur mintaqaviy birlashmaning to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishga qaratilgan investitsiya siyosatini puxta o'rganish, erishilgan yutuqlar yoki yo'l qo'yilgan kamchiliklarni tanqidiy tahlil qilish lozimdir. Umumiy holda, Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlar iqtisodiy siyosati doirasida amalga oshirilayotgan o'zaro xorijiy investitsiyalar Yevropa iqtisodiyotining jahon qiymat zanjirlari bilan integratsiyalashuvini ta'minlovchi asosiy infratuzilmaviy omil sifatida xizmat qiladi. "Vaqt o'tishi bilan Yevro hududining mintaqaviy (shu jumladan investitsiyaviy) siyosatida integratsiya harakati asosida uchta asosiy yo'nalish paydo bo'ldi: birinchidan, yetakshi mintaqalar bilan ijtimoiy-iqtisodiy tafovut chegaralarini toraytirish ushun autsayder mintaqalarga yordam ko'rsatish (shu jumladan, investitsiyaviy)ga urg'u beradigan iqtisodiy yaqinlashish (birlashish) siyosati; ikkinchidan, hududlarning raqobatbardoshligini va aholi bandligini oshirish siyosati; uchinshidan, mamlakat chegaralarining iqtisodiy ahamiyatini pasaytirish uchun mintaqaviy va milliy hamkorlikka ko'maklashish siyosati"[10].

"Ma'lumki, infratuzilmani rivojlantirish iqtisodiyotni rivojlantirishning asosiy shartidir. Ba'zi hisob-kitoblarga ko'ra, 2030-yilga borib infratuzilma investitsiyalariga global ehtiyoj 50 trillion AQSH dollariga yetadi" [11].

"Rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy rivojlanishda infratuzilmaning samarasi bo'yisha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu sohaga kiritilgan investitsiyalarning yalpi ichki mahsulotdagi ulushining 1% ga ko'payishi iqtisodiy o'sishni 0,4% ga va keyingi to'rt yil ichida 1,5% ga oshiradi" [12]. Bu ko'rsatkichlar infratuzilma loyihalari yuqori samaradorligini aks ettiradi, bu esa xususiy sektorning bunday investitsiyalarga qiziqishini oshirmoqda.

Shu o'rinda BMT tomonidan rivojlangan davlatlar qatoriga kiritilgan to'rtta Osiyo davlatidan biri bo'lgan Yaponiya haqida to'xtalsak. Yaponiya yettilik guruhiga (G7) a'zo bo'lib, postindustrial davrga kirgan yagona Osiyo davlatidir. 1980-yillarda Yaponiya Qo'shma Shtatlardan keyin dunyodagi ikkinchi yirik iqtisodiyotga aylandi, bu asosan tashqi bozorlarni egallashga qaratilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish strategiyasi tufayli Yaponiyaning global eksportdagi ulushi 10% ga yetdi. Yaponiya yalpi ichki mahsulotining turg'unligiga quyidagi omillar sabab bo'lgan: Xitoyda iqtisodiy o'sish sur'atlarining pasayishi; aholining dunyodagi eng tez qarishi, 65 yoshdan oshgan fuqarolarning yuqori ulushi, bu esa sezilarli ijtimoiy xarajatlarni keltirib chiqaradi. Shuningdek, Yaponiyada tashqi bozorlarda an'anaviy yapon kompaniyalarining o'rnini egallay oladigan innovatsion yangi avlod firmalarining yaratilmaganligi ham muhim omil hisoblanadi. Yaponiyadan farqli o'laroq, Qo'shma Shtatlar yuqori texnologiyali kompaniyalar avlodlarining uzluksizligini ta'minlay oldi. Shunday qilib, IMB o'rnini Misrosoft va Intel egalladi va ular o'z navbatida Googl va Apple bilan almashtirildi. Yaponiyada Sony va Panasonis kompaniyalari o'zlarining munosib vorislarini topa olishmadi. 1946-yildan buyon Yaponiyaning 20 ta yirik elektronika ishlab chiqaruvchilari ro'yxatiga birorta ham yangi kompaniya kiritilmagan. Hozirgi vaqtda Yaponiya o'zining raqobatbardosh ustunliklaridan samarali foydalanish maqsadida yangi bozor segmentlarini faol izlamoda (3-jadval).

3-jadval. Yaponiya iqtisodiyotining asosiy ko'rsatkichlari [13]

Ko'rsatkichlar	Yillar						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kapital investitsiyalar (mlrd.dollar)	1164,2	1164,9	1102,1	1126,8	1129,9	1132,1	1128,7
YalMda ulushi %	23,1	22,7	21,8	22,4	26,5	26,9	28,0
Import (mlrd.dollar)	748,5	720,9	635,5	768,9	897,2	785,8	742,6
Eksport (mlrd.dollar)	738,2	705,7	641,3	757,1	746,7	717,9	727,8
Tashqi savdo balansi (mlrd.dollar)	-10,3	-15,2	5,8	-11,8	-150,5	-67,9	-14,8
Inflyatsiya %	1	0,5	0	-0,3	2,5	3,25	2,74

3-jadvalda Yaponiya davlatining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari keltirilgan. Pandemiya dunyoda global ta'minot zanjirlarini buzilishi oqibatida Yaponiya eksporti mahsulotlariga talabni kamaytirdi. Yaponiya eksporti 2024-yilda 727,8 mlrd. AQSH dollarini tashkil etib, 2018-yilga nisbatan 10,4 mlrd. AQSH dollari miqdorida kamaygan. Xom-ashyo va butlovshi qismlar importida esa logistika muammolari yuzaga keldi, natijada import 2024-yilda 742,6 mlrd. AQSH dollariga teng bo'lib, 2018-yilga nisbatan 5,9 mlrd. AQSH dollari miqdorida kamaygan. Yaponiya milliy valyutasining AQSH dollariga nisbatan qadrsizlanishi energiya resurslari, oziq-ovqatlar va sanoat xom-ashyosi importi qimmatlashishiga sabab bo'ldi. Ichki narxlarning oshishi evaziga inflyatsiya darajasi 2024-yilda 2,74 foizni tashkil qilib, 2018-yilga nisbatan 1,74 foiz punktga oshdi. Yaponiya energiya resurslariga kuchli bog'liq mamlakat bo'lganligi ushuni inflyatsiya tezlashib ketgan. Bundan tashqari, yuritilgan pul-kredit siyosati iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlagan bo'lsada, inflyatsiya bosimini kushaytirdi. Ammo, bunday iqtisodiy konyukturada ham Yaponiyada asosiy kapitalga investitsiyalar amalga oshirildi.

2013-yilda Bosh vazir Sindzo Abe hukumati ilg'or yapon infratuzilma texnologiyalarini xorijda targ'ib qilishga qaratilgan Global mukammallik strategiyasini e'lon qildi. Infratuzilmaga sarmoyalar yaqin kelajakda iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri sifatida ko'rilmogda. S. Abe siyosatida infratuzilmani rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik markaziy ahamiyatga ega. Yaponiyada hukumat va biznes hamkorligining eng keng tarqalgan shakli - xususiy moliya tashabbusi bo'lib, uning doirasida hozirda 400 dan ortiq loyiha amalga oshirilmoqda va ularning umumiy qiymati 23,5 milliard AQSh dollariga teng. Xususiy moliya tashabbusi loyihalariga aeroportlar, suv va kanalizatsiya tarmoqlari, qurilish ishlari, rekonstruktsiya va shahar magistrallarini modernizatsiya qilish kiradi. Tizimning mukammalligi shundaki, xususiy subyekt risklarni kamaytirgan holda o'z biznesini rivojlantiradi va sifat uchun ishlaydi. Ya'ni, yangi biznes uchun sarflanadigan xarajatlarini tejash imkoniga ega bo'lib, resurslarni sifatli xizmatni oshirishga yo'naltiradi. Mulkga egalik huquqi esa davlat zimmasida qolaveradi.

2022-yilda inflyatsiya darajasi butun dunyo bo'ylab, jumladan, G7 mamlakatlarida ham oshdi, bu yerda ular Yaponiyada 2,5% dan Italiyada 8% dan ortiqni tashkil etdi. Inflyatsiya 2022-yil oxirigacha butun dunyo bo'ylab keskin oshdi, bunga o'sha 2022-yilning fevral oyida Rossiyaning Ukrainaga bostirib kirishi sabab bo'ldi. Gaz va elektr energiyasi narxlarining ko'tarilishi, ayniqsa, Rossiya-Ukraina urushi boshlanganidan keyin narxlarga qattiq ta'sir ko'rsatdi. 2024-yilda inflyatsiya darajasining barsha G7 mamlakatlarida pasayishi kuzatildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot davomida rivojlangan mamlakatlarda, xususan AQSH, Kanada, Buyuk-Britaniya va Italiya kabi mamlakatlar misolida iqtisodiyotda asosiy kapitalga investitsiyalarni moliyalashtirishning o'ziga xos jihatlari o'rganildi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, moliyalashtirish asosan infratuzilma loyihalariga yo'naltirilgan, investitsiya loyihalarida xususiy sektorning ulushi yuqori va barqaror rivojlanish maqsadlariga qaratilgan. Umumiy xulosa qilganda, asosiy kapitalga investitsiyalarning YAIMdagi ulushi kamaygan davlatlarda global tendentsiyalar, iqtisodiy sharoitlar va iqtisodiy tuzilmaning o'zgarishi ko'proq ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, investitsiyalarning YAIMdagi ulushi ortgan davlatlarda faol davlat investitsiya siyosati, pandemiyadan keyingi tiklanish strategiyasi, kapital intensiv o'sish modeliga o'tish va YAIMning nisbatan past o'sish sur'atlari bilan tushuntiriladi.

Davlatlarning globallashtirish va halqaro baynalminallashuvi sharoitida, davlatlar va iqtisodiy tizimlarning intensivlashuvi global miqyosda investitsiya almashinuvini faollashtirishda o'ziga xos dolzarblikni kasb etadi. Bu moliyaviy-sanoat guruhlar va yirik kompaniyalarga o'z mamlakatlariga yangi ishlab chiqarish va boshqaruv texnologiyalarini jalb qilish, innovatsion, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish bo'yicha yirik global ishlab chiqarish zanjirlarida ishtirok etish, milliy tovar va xizmatlar eksporti imkoniyatlarini kengaytirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari asosida milliy iqtisodiyotning real sektorida, ya'ni asosiy kapitalga investitsiyalarni moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirishda quyidagi taklif va tavsiyalarni berish mumkin: loyihalarini moliyalashtirishni kengaytirish; xususiy sektor ishtirokini oshirish orqali investitsiya loyihalarini samarali amalga oshirish; barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish, ya'ni iqtisodiy o'sish bilan birga ijtimoiy va ekologik barqarorlikni ta'minlash; investitsiya siyosatida davlat va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlikni rivojlantirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. OECD. (2022). Financing Investment in the Real Economy. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/fin_invest_real_economy-2022-en
2. European Commission. (2021). Investment and Financing in the EU: Policy Frameworks and Trends. Brussels: European Commission. https://ec.europa.eu/info/publications/investment-financing-eu_en
3. North, D. C. (1990). Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press.; Williamson, O. E. (1985). The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting. New York: Free Press.
4. Havrylych, O., & Kierzenkowski, R. (2015). Enhancing the financing of the real economy and financial stability in the United Kingdom. OECD Economics Department Working Papers, No.1245.
5. Каримов Н.Г. (2011) Инвестицияни ташкил этиш ва молиялаштириш: Дарслик. – Т.: ТДИУ, -90 б.
6. Мустафакулов Ш.И. (2017) Инвестицион муҳит жозибadorлиги: назария, методология ва амалиёт. Монография. – Тошкент: "Iqtisod-moliya".
7. Мировая экономика: прогноз до 2020 года / под ред. акад. А.А. Дынкина // ИМЭМО РАН. – М.: Магистр, 2008. – С. 95.
8. Jahon banki ma'lumotlari asosida tadqiqotchi tomonidan ishlab chiqilgan. <https://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.TOTL.KD>
9. Unctad ma'lumotlari asosida tadqiqotchi tomonidan ishlab chiqildi. <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025>
10. Муртузалиева, С. Ю. Европейский опыт региональной политики // Наука – промышленности и сервису. 2010. №5-1. С. 225–229.
11. Duvall T., Kerlin M. and Palter R. Creating an infrastructure bank: principles of success // Voices on infrastructure. — March 2017, p. 13–16.
12. IMF. World economic outlook. Legacies, clouds, uncertainties. Washington, D.C.: International Monetary Fund, October 2014.
13. Jahon banki ma'lumotlari asosida tadqiqotchi tomonidan ishlab chiqilgan. <https://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.TOTL.KD>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>